

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תרנ"ה

פרקי אבות פרשת קרח תשע"א לפ"ק

בעיר מאנסי יצ"ו

(פנ:): רבי מאיר דייק בשמא, כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא, אמרו ליה מה שמך, אמר להו כידור, אמר שמע מינה אדם רשע הוא דכתיב (דברים לב-ב) כי דור תהפוכות המה ע"ש. וכתב בפירושו מהר"ו (על המדרש שם) דאיתא במדרש (ב"ר לו-ה) הראשונים על ידי שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש, אנו מוציאים לשם אבותינו. ופירושו שהראשונים היו צופים ברוח הקודש, והיו רואים מה שיקרה לבניהם, היו קורין שם לבניהם כפי המעשה שיקרה להם. ואם לא צפה קהת ברוח הקודש שזרע יצהר גדולים מכל בני קהת, לא היה קורא שם בנו יצהר. אבל האמת כי קהת היה צופה על שמואל הנביא שעתיד לעמוד ממנו שעתיד למשוך את שואל ואת דוד ע"ב.

ובשוליי שו"ת חכם צבי (שיצא לאור מחדש דף רמה) כתב לבאר בזה, מה שאמרו במדרש (הובא ברש"י א-א) שקרה הלבישן מליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו מלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר מלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה. ולכאורה מנין ידע קרח מראש שמשה יחלוק עליו בדבר זה, אולי ישיב משה שמלית שכולה תכלת פטורה מכל קל וחומר הג"ל.

אמנם כוונתו היה, כי קרח מען אם מי שרק נמשח בשמן נעשה כהן ומלך, מכל שכן מי שהוא בנו של שמן, ודאי צריך להתמנות לכהן או מלך. אולם לכאורה יש לזה פירכא, שהרי אנו רואים שחוט אחד של תכלת פוטר את המלית, ואילו מלית שכולה תכלת אינה נפטרת. ואם כך, יתכן גם שמושיחה בשמן תביא למינוי כהן ומלך, אבל בן שמן עצמו לא תביא למינוי. ולכן כאשר בא קרח להתוכח עם משה בענין המלית שכולה תכלת, היתה כוונתו לנצח את משה בכל מקרה ממה נפשך, אם יאמר משה שהמלית שכולה תכלת פטורה, אם כן הקל וחומר של קרח בענין השמן הוא אמת. ואם יאמר שמלית זו חייבת בציצית, ישחק עליו קרח בטענת, אפשר מלית של מין אחת חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה ודפח"ח.

ומבואר במדרש שגם דתן ואביהם חלקו על משה, ודתן רצה להיות במקומו של משה, ואבירם במקומו של אהרן הכהן. ויש לומר כי גם הם דייקו בשמא, כי משה לימד תורה לכל ישראל, ודתן

במשנה (אבות ג-י) רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלך [לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך, שאינך נותן משלך], שאתה ושלך שלו, וכן ברוד הוא אומר (דברי הימים א כט-ד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך ע"כ. והיינו שיש להאדם לקבוע בלבו שאין הממון שלו, אלא לה' הארץ ומלוואה, והוא המציא לו נכסיו, והם רק כפקדון בידו, ולא יהיה עיניו צר כאשר מתחייב ליתן מממונו לדבר מצוה, ותן לו משלו. וזהו על דרך משל, לאדם שהוא פקיד בבאנק (שקורין מעללע"ר), וכל היום הוא נותן מעות מהבאנק לבני אדם כמה שמונע להם, ואם כי מבזבז מידי יום ביומו רבבות דינרין, אין עיניו צר, ולא מצטער, ולא עושה עליו הדבר אפילו רושם, כי יודע שאין זה ממנו, ולמה יצר לבבו על מה שמבזבז ממון אחרים. בן יש לכל אדם להכיר, שממונו אינו שלו, אלא ממך הכל ומידך נתנו לך.

אמנם אכתי אין הנידון דומה, כי שם באמת אין הכסף שלו, שלא עמל עליה לכנסם, אבל הממון שיש לו הרי מרח עליה בזיעת אפו עד שכניסם, ויש בו עמל מכחו ועוצם ידו. על כן אמר התנא, שיש להכיר שגם כוחו ויגיעו כפו אינם שלו, 'שאתה ושלך שלו', הכוחות שיש לך הם גם כן מהקב"ה, ועל כל נשימה תהלל י-ה, כי חומר האדם הוא אבן דומם, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (דברים ט-ה), וכאשר תבא לידי הכרה זו, אז תתן לחפצי שמים בעין יפה וטובה.

ונראה עוד, ונשלב הדברים לפרשתנו, ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי (טו-א). וכבר דקדק ברש"י שלא אמר הכתוב מה לקח. ואמר שוב, ויקמו לפני משה, ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם (טז-ב). ויש להבין הכוונה כמה שקראם בשם 'אנשי שם'. ונראה דאיתא במדרש רבה בפרשתנו (יח-טז), אמר רבי לוי למה חלק קרח על משה, אמר אני בנו של שמן, בן יצהר, שנאמר (דברים י-יג) ותירושך ויצהרך, תירוש זה יין, ויצהרך זה שמן, ובכל משקים שתתן את השמן הוא נמצא עליו. ולא עוד אלא שכתוב (זכריה ד-ד) אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ, וכי יש לשמן בנים, אלא זה אהרן ודוד שנמשחו בשמן המשחה, אהרן נמל כהונה ודוד מלכות. אמר קרח, ומה אלו שנמשחו בשמן המשחה בלבד נמלו כהונה ומלכות, אני שאני בנו של שמן איני נמשח ונעשה כהן ומלך, מיד נחלק על משה ע"כ.

וביאורו הוא, כי נפש חיה הוא שמו (בראשית כ-ט), בהשם של האדם בו כלול כל חיותו ומאורעותיו, וכמו שמצינו (וימא

מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם ע"כ. ויש להבין למה יצאו השמש והירח דייקא לתבוע כבודו של משה.

וַיֵּשׁ לומר דאיתא במשנה (אבות ד-א) איזהו עשיר השמח בחלקו, והיינו מי שמקבל בעין יפה כל מה שהקב"ה נותן לו, בין טוב ובין רע, בין רב ובין מעט, ואינו להוט ומתאמץ להשיג יותר מחלקו, ומודה להקב"ה על מה שנתן לו, זהו העשיר האמיתי, שנאמר (תהלים קכב-ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא ע"כ. והנה מה שאמר אשריך בעולם הזה, מובן בפשוטו שהוא איש שבע רצון בלי דאגות, כי בדרך כלל מי שיש לו מנה רוצה מאתים, וכאשר יש לו כלי כסף יכסוף לשל זהב, הגיעו לידו, יכסוף לאבנים טובים ומרגליות, הגיעו לידו, יכסוף לבתים וגנות ופרדסים וכו', וכל ימיו בצער ומכאוב, והוא אצל עצמו כעני, אבל השמח בחלקו הוא איש מאושר. אבל מהו הכוונה של וטוב לך בעולם הבא. ובפשטות הכוונה, שאינו נכשל בגול ומרמה ושאר עבירות שבני אדם נכשלים בהם מתוך רדיפתם אחר הממון (רש"י). גם שעל ידי שלא מחפש מתרות, יש לו הרבה זמן לעבודת ה' (רבינו יונה).

אך יש לומר עוד, כי מדה זו להיות שמח בחלקו, הוא מדה משובחת בעיני גשמיים, אבל בתורה ועבודת ה' הוא להיפוך, אסור להיות שמח בחלקו, אלא יש להשתדל לחמוץ עוד ועוד מצוה, ועל דרך שדרשו (קהלת רבה ה-ח) אוהב כסף לא ישבע כסף, אוהב מצות לא ישבע מן המצות, שהרי משה כמה מצוות וצדקות עשה, ויודע היה משה ששלוש ערים בעבר הירדן אינן קולמות עד שנבחרו שלש שבארץ כנען, אמר מצוה הבאה לידי אקיימנה (מכות י). ויש להאדם לרדוף תמיד אחר מצוה, עוד לימוד משנה אחת, או אמירת מזמור תהלים, או עשיית עוד מעשה של חסד. ובייטב לב פירש הכתוב (תהלים פו-ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא, שביקש דוד מאת ה' שיתן לו מדת הסתפקות, להיות שמח בחלקו בעיני עולם, כי אליך ה', שהלא בדברים ורחניים הנוגעים אליך ה', או נפשי אשא, צריך להתרומם ולהתאוות ולא להיות שבע רצון, אם כן אי אפשר לעקור מדה זו ממני לגמרי, ואני צריך למתנת ה' להיות נפשי שמח בחלקי ע"כ.

אמנם יש גם בדברים הרוחניים ענין של עשיר השמח בחלקו, ומי שחסר לו מדה זו ימיו צער ומכאוב, וחסר לו שמחת החיים, והוא בהדברים שאי אפשר לו לשנותם מצד גזירת הבורא, צריכין להיות שמח בחלקו בהמצב שהמציא לו ה' תפקידו בעולם הזה, והם מהדברים של כבשונו של עולם שאינם בידו של אדם, עוד קודם יצירת הולד, מלאך הממונה על הריון נוטל המפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו רבונו של עולם מפה זו מה תהא עליה, חכם או טפש עשיר או עני (גדה זו:). על אחד נגזר מלמעלה להיות עשיר ותפקידו להרבות בצדקה וחסד, ועל אחד נגזר להיות עני, והוא עומד ומצטער למה חסר ממנו עבודת גמילות חסדים במדה מרובה. וכמו כן הנולד טפש, מצטער למה לא יוכל להתעלות ולהתגדל בתורה להיות מהחכמי ישראל.

רצה ליפול את מקומו, כי שמו 'דתן' מורה על התורה, אש דת למו (דברים לג-ב), ואבירם רצה הכוונה ליכנס לפני ולפנים במחיצתו של מקום, כי שמו הוא אבי-רם, שנכנס לפניו לאבינו שבשמים שרם על כל כבודו. וזהו שאמר הכתוב ויקח קרח, מה לקח, בן יצהר בן קהת, הוא בנו של יצהר, זה שמן שעולה על כל המשקין, והוא בן קהת שהשתמש ברוח הקודש לתת שם בנו על המאורע. וכמו כן דתן ואבירם והמאתים וחמשים איש כולם מצאו רמז בשמם על גודל מעלתם שראויין הם להיות במקום משה ואהרן, כי הם היו 'אנשי שם', שדייקו בשמותיהן שקראו להם אביהם.

וּפְרָשָׁה זו היתה אחר חטא המרגלים, שפירט הכתוב שמותם כמו שנאמר (וי-ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זכור, ואמרו חז"ל (סוטה לד:) אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלה בידינו אלא אחד, סתור בן מיכאל, שסתור מעשיו של הקב"ה, מיכאל שעשה שונאו מך ע"ש. ועל כן גם הם דייקו בשמותם וביקשו כהונה ומלכות.

וּבִזְזָה יש ליישב מה שהקשה בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן לו) דלכאורה נשאר עדיין מענה לעדת קרח, דמה ראייה על כהונת אהרן ממה שנתקבלה הקמורת שלו, אולי כיון שנתקדש אהרן משמן משחת קודש על כן נתקבל קרבנו, ואילו היה מושח אותם גם כן היה מתקבל קרבנם ע"ש. אמנם ביפה תואר (על המדרש שם) כתב כמה שמעון קרח, אני שאני בנו של שמן אני נמשח ונעשה כהן ומלך, פירושו 'אני נמשח', איני צריך למשיחה ואף על פי כן נעשה כהן, כי הוא השמן עצמו ע"ש. ואם כן לפי מענתו של קרח הרי הוא כנמשח מעולם, ואינו צריך משיחה משמן.

וְהִנֵּה קרח מען, כי כל העדה כולם קרושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה' (מז-ג). ומבואר ברש"י (מז-ו) שהיו כולם מבקשים כהונה גדולה, ומשה אמר להם, בדרכי גויים יש כומרים הרבה, אנו אין לנו אלא ה' אחד וכו', וכהן גדול אחד ע"ש. וכאשר שמע משה מענתם כתיב, וישמע משה ויפול על פניו (מז-ד), (וברש"י שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל, ובמתאוננים, במרגלים, במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו ע"כ). וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע ה' את אשר לו וגו' (מז-ה). וברש"י אמר לו משה, גבולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו (תנחומא ה' ע"ש).

וּנְרָאָה בביאור הדברים, דאיתא בגמרא (נדרים לט) מאי דכתיב (חבקוק ג-יא) שמש ירח עמד זבולה, שמש ירח בזבול מאי בעו, והא ברקיע קביעי [כדכתיב ויתן אותם אלקים ברקיע השמים, זבול למעלה מן הרקיע הוא (הגיגה יב:)], מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול, ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירין, ואם לאו אין אנו מאירין. באותה שעה זרק בהן חצים והניתות אמר להם, בכל יום ויום משתחווים לכם ואתם מאירים, בכבודי לא

חשבון, שכל זמן שהמה במדבר אין להם דאגת פרנסה, המן נופל פתח ביתם, הענן מקיפה אותם ואין נצרכים לבתים, שמלותם לא בלתה, וענני הכבוד שפים בכסותם ומגהצים אותם. ועל כולם משה רבינו עומד עליהם ומלמדם תורה. וכאשר יכנסו לארץ יפסק כל זה, ויהיו מוטרידים בעיני עולם הזה, שבע שכבשו ושבע שחלקו, לבנות עיירות ולנמוע זיתים וכרמים וכו', ותורה מה תהא עליה. ובפרט כי משה מת ויהושע מכניס, עוד יאבדו רבם האהוב להם. על כן עשו חשבון שכדאי לעשות עבירה לשמה, שלא יכנסו לארץ.

אבל באמת יש בהשקפה זו מעות, כי האוהב את ה' אין לו אלא תשוקה אחת לעשות רצון קונו, יהיה במה שיהיה. ואם הקב"ה אומר שהוא רוצה להכניס אותנו אל הארץ, ומעתה יהא עבודתנו בחוצות העיר, לעסוק בעבודת שדה וכרם, ולהיות מפורד ומעורב בין הגויים, ובמצב כזה ילמוד ויתפלל ויעסוק במצות ומעשים טובים, ולעשות הכל לשם שמים, יש להיות מוכן גם לזה. ואם רוצה ה' שנעבוד אותו בלי משה רבינו עמנו, אז מסתמא כך צריך להיות, וזהו מובתינו, ואין להרהר אחריו. (ועין שמן ראש ה"ט פ' שלח דף קעט).

ואמר חז"ל (חולין צב.) אומה זו [ישראל] כגפן נמשלה [גפן ממצרים תסיע]. זמורות שבה אלו בעלי בתים [דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפורים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם], אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, [עלן שבה אלו עמי הארץ] [שבגפן סובלין הרוח ומגנינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות, כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים], קנוקנות שבה [דלא חזו למדין] אלו ריקנין שבישראל. והיינו דשלחו מתם, ליבעי רחמי אתכליאי על עליא, דאלמלא עלייא לא מתקיימין אתכליאי ע"כ. הרי לנו כי ה' רוצה שיהיה בהכלל ישראל, זמורות ואשכולות עלין וקנוקנות, ומכולם יחד יושלם ויתעלה כבוד ה', וכל אחד מרכה כבוד שמים מהמצב שהעמידו בה' בעולמו.

ולבן כאשר חשש משה על המרגלים שלא ירצו ליכנס לארץ, כי לא יוכלו לישב עוד על התורה ועל העבודה, אלא כל אחד יהיה מרוד בגפנו וזיתו, זולת שבט לוי לא יהיה להם נחלה בקרב אחיהם, ורק הם יעבדו עבודת ה' בבית ה'. אמר להם משה, האוהב את ה' אין לו אלא תשוקה אחת לעשות רצון קונו, 'והתחזקתם' תחזקו עצמיכם, 'ולקחתם מפרי הארץ', תקחו לקח מפרי הארץ אשר תראו שם, והימים ימי בכורי ענבים, ומהגפן תלמדו להתעלות בכל מה שברא ה' בעולמו, כי אומה זו לגפן נמשלה.

ואם כן עדת קרח היו יכולים ליקח כבר מוסר מעונש המרגלים, שנכשלו גם כן במעות זה, וראו שעונשם היה מר מאד, והם כופלים שוב חטא הזה, ולכן וישמע משה ויפול על פניו, שזהו כבר סרחון הרביעי, אחר שכבר חטאו בחטא המרגלים, ולא לקחו מהם מוסר שלא להכפיל שורש החטא ההוא.

ובחכמים גופייהו, על אחד נגזר שיוכל להרכיב תורה במדה גדושה, ולחבירו שהוא עוד חכם יותר לא נגזר כן. ואמרו חז"ל (בבא מציעא פה:) דשמואל ירחינאה [הוא שמואל בר אבא חבירו של רב], אסייה דרבי הוה, הוה קא מצמער רבי למסמכיה [פרח ומתעסק לסומכו, לפי שחכם בקי היה כל כך], ולא הוה מסתייעא מילתא [שהיתה השעה נמרפת, או לא היו החכמים נאספים]. אמר ליה לא לצמער מר, לדידי חזי לי ספרא דאדם הראשון [שהראהו הקדוש ברוך הוא דור דור וסופריו, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו], וכתוב ביה שמואל ירחינאה חכים יתקרי רבי לא יתקרי ע"כ. ויש הרבה סוגים בתלמידי חכמים, ולכל אחד נגזר מצבו, יש שיושב בכולל, יש שמלמדים תורה עם ילדים, ויש מגידי שיעורים, ראשי ישיבות, רבנים וכו', וכל אחד צריך להיות שמח בחלקו שהמציא לו ה'.

וזזהו מדרכי היצר לבלבל דעת האדם, שכואב ומצמער למה לא זוכה להגיע להמדריגה שהגיע חבירו, הרי גם הוא מושלם כמותו. וסיפר לי ת"ח אחד, שנודמן פעם בדרך עם רב שחיבר כמה ספרים בתשובות להלכה, ואמר לו שאינו שבע רצון, יותר היה רוצה להיות ר"מ בישיבה ללמוד עם תלמידים. ולאחר זמן פגע עם רב ור"מ בקהלה גדולה, ובתוך הדברים אמר לו, שאינו שבע רצון מהמשרה שלו, שהוא מרוד בהרכבת תורה לאחרים, ולא עולה בידו לישב ביושב הדעת לכתוב ביוריים ותשובות להלכה.

וכמו כן ישנם בני אדם שעוברים עליהם מאורעות שונות ומירדות שממציאים לו מן השמים, כי זהו חלקו בעולמו, ורוצים מן השמים עבודתו בהמצב שהוא נמצא, והוא מצמער ומתקנא באחרים שאין להם כזאת, והוא שואף לעבוד את ה' במצבם. ועל דברים כאלו צריך האדם להיות שמח בחלקו גם בעניני רוחניים. וגם זה נכלל במאמרם איזה עשיר השמח בחלקו. ועל כן סיים עלה שנאמר יגיע כפיך כי תאכל, כאשר תאכל מה שהגיע לכפיך לעשות, אז אם זה בעינינו עולם הזה, אשרך בעולם הזה, ואם בעינינו עולם הבא, טוב לך לעולם הבא.

וזזה היה חטאו של קרח, הוא היה אדם גדול מאוד, אוהב מצות לא ישבע מצות, יש עבודת כהונה לעבוד עבודת הקודש בהקרבת הקרבנות, והוא אין לו חלק בו, ומה נשתנה אהרן מכולם, כל העדה כולם קדושים וכתובים ה'. ואם כי זכה לעבודת הלויים, לעבוד את עבודת משכן ה', ולעמוד לפני העדה לשרתם (טו-טז), לשיר על הדוכן (רש"י), זה מעט לו, הוא רוצה בכל סוגי העבודות, גם כהונה. ומשה אמר לו, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, כל אחד יש לו תפקיד מיוחד, ולא ניתן לכל אחד שיוכל לעבוד מה שעולה ברצונו, אלא במה שה' בוחר לו.

ודוגמא זו מצינו במרגלים, שאמר להם משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים (יג-כ). כי הגה כבר ביארנו (בשבוע העל"ט) דמעותם של המרגלים היה, כי עשו לעצמם

בתוקפה, אז תבינו שיש להתרצות בגזירת הבורא, ורק מי שה' בחר בו לעבודה זו, הוא הקדוש.

זבזה נבוא אל המכוון, כי מדרכי האדם הוא שאינו שבע רצון מעבודת ה' במצבו, אלא רוצה ליתן עבודתו לה' ממה שהזמין ה' לחבירו. יששכר שיושב באהלה של תורה, מתקנא לפעמים בעבודת החסד של זבולון, והיה רוצה לעבוד את ה' בעבודת זבולון, ולעומת זה זבולון היה מרצה יותר להיות יושב אהל, ולעבוד את יוצרו בעבודת יששכר. ועל זה בא התנא לעורר, תן לו משלך, תן לה' העבודה ממה שהזמין לך, תשתדל לעובדו מהמצב שהנחיל לך ה', ולא תשאוף לעובדו בהעבודה שהומל על האחרים, כי אתה ושלך שלו, הקב"ה מכיר אותך מהו מזובתך האמיתי, ומהו התפקיד שלך בעולם, וכפי זה הוא ממציא לך את שלך, על כן לא ירע לבבך, אלא תן לו משלך.

ועל זה אמר הכתוב (דברים לג-ה) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, אתה זבולון שהמציא לך ה' עבודתך בעולם הזה להיות עתיר ובר נבסין ולהיות ממחזיקי התורה, שמח זבולון בצאתך, בשעה שאתה יוצא למסחר, ולא תשאוף ותצמער למה לא ניתן לך להיות כיששכר וישב אהל. ואתה יששכר שמח באהלך, ואל תקנא בעבודת החסד של זבולון, כי ה' ממציא לכל אדם מה שנוגע לו.

וזזהו ההמשך להמשנה הקודמת (אבות ג-ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם וכו', ומנין אפילו חמשה וכו', אפילו שלשה וכו', אפילו שנים וכו', ומנין אפילו אחד וכו' ע"כ. ובודאי שבכל מנין יש דרגא שונה של השראת השכינה, שאינה דומה רבים העוסקים בתורה ליחיד העוסק בתורה, ואם ההשראת השכינה היתה בכולן שוין, אין צריכין לכל אחד קרא מיוחדת, דתפוק ליה דאפילו באחד יש השראת השכינה. – ואם כן מי שלא עולה בידו ללמוד ברבים, רק יושב יחידי בביתו ועוסק בתורה, ולא זוכה להשראת השכינה של עשר ויותר, הרי יצמער למה לא ניתן חלק בתלמוד תורה ברבים, על כן בא התנא לחזקו, תן לו משלך, תן לה' ממה שהמציא לך, ותהיה שמח בחלקך, ואם זהו רצון ה' בעבודתך המתבקשת ממך, תהיה שבע רצון, כי אתה ושלך שלו, ודברים אלו הם מכבשי דרחמנא, וה' הטוב בעיניו יעשה.

בסעודה שלישית פרשת קרח תשע"א לפ"ק

בעיר מאנסי יצ"ו

אש אוכלתן [שהקב"ה מסלק את שמו מביניהם ונמצאו אש ואש] ע"כ. וזהו שאמר קרח, שכל העדה כולם קדושים, ובתוכם ה', בתוך שמונתם יש קדושת ה', איש ואשה שזכו שכינה ביניהם. אמנם הן אמת שהיו קדושים, מכל מקום כאשר יצאו לחלוק על משה ועל אהרן, נסתלקה מהם שכינה, וכאשר לא זכו אש אוכלתן, על כן צוה עליהם, קחו לכם מחותות ותנו בהן אש, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש.

והנה החמא הראשון מסוג זה, שלא להיות שבע רצון מהמצב שהעמידו ה' בו, היה אצל החמה והלבנה, וכמו שאמרו חז"ל (חולין ס). רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א-מז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה לכו ומעטי את עצמך. אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעט את עצמי, אמר לה לכו ומשול ביום ובלילה וכו', לימנו כך ישראל ימים ושנים וכו', זיל ליקרי צדיקים בשמך וכו'. חזייה דלא קא מתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו (במדבר כה-טו) לה', אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעמתי את הירח ע"כ. והיינו שהקב"ה השתדל ליישב דעתה של הלבנה לפי השקפתה. אבל באמת לאמיתו לא אמרה דבר הגון, הלא גם ה' יודע כל מה שהירח יודעת, ואם ה' ברא אותה ככה, מה לה להתערב בזה, יש לה לעבוד את ה' כפי מה שרוצה ממנה האדון. וכיון שלא הסכימה דעתה לדעת קונה, נענשה לכו ומעטי את עצמך.

ולכן כאשר ראו הירח והחמה תביעתו של קרח, שאינו שבע רצון בהעבודה שהומל עליו, ואין הקב"ה מענישו על זה לעשות בו דין, שמש וירח עמד זבולה, אותנו עשית למאור גדול ולמאור קטן עבור חמא כזה, ולקרח שמוען כזאת נגד בן עמרם אין אתה עושה דין. וזהו הענין שאמרו חז"ל (בבא בתרא ע"ד): דבלועי דקרח, כל שלשים יום [כל ראש חודש] מהדרא להו גיהנם כבשר בקלחת, ואמרי הכי, משה אמת ותורתו אמת והן בדאין ע"כ. והיינו כי אז מקריבין שעיר לה' על מיעוט הלבנה, שלא היתה שבע רצון בהכתר שנתן לה ה', ואז מתעורר גם חמא קרח ועדתו, והן אומרים משה אמת ותורתו אמת.

והנה אם השמש והירח היו נשארים שני מאורות גדולים, ואור הלבנה היתה כאור החמה, אז לא היה ניכר בהאור חילוק בין היום להלילה, רק עבור החמא נעשה הלבנה מאור קטן, ויש חילוק בין אור היום להלילה. וזהו שאמר להם משה, בוקר ויודע ה' את אשר לו, כאשר תראו אך אור הבוקר משתנה מן הלילה, שהלבנה נענשה בשביל שלא היתה שבע רצון בכותרה, והשמש שקיבל רצון עליון עומדת אורה

ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם, רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'. וישמע משה ויפול על פניו, וידבר אל קרח ואל כל עדתו וגו', זאת עשו קחו לכם מחותות קרח וכל עדתו, ותנו בהן אש וגו', ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקמורת (מ-ג). ויש לומר דאיתא בגמרא (סוטה יז) דרש רבי עקיבא איש ואשה שזכו שכינה ביניהם [שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהם, יו"ד באיש וה"א באשה], לא זכו

ואיתא במדרש רבה (יה-יד) אח נפשע מקרית עוז (משלי יח-ט), זה קרח שפשע בתורה שהיא עוז, שנאמר (תהלים כט-יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ע"כ. ויש לומר הכוונה, דהנה התורה הקדושה היא מועט המחזיק את המרובה, שהתורה שבכתב אינה רק חמשה ספרים לבד, ובתוכה נרמזו כל התורה שבעל פה, וכל מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש, ליכא מדי דלא רמזי באורייתא (תענית ט). ומבואר בהקדמת הרמב"ן (על התורה) דשלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד שידע סוף כל התולדות, ואפילו כחות העשבים וסגולתם וכו' ע"ש. וכיון דאסתכל באורייתא וברא עלמא, הרי כל מה שיש בתורה ישנה גם בעולם, כי העולם מכונן נגד התורה (עין שמן ראש ח"י פ' בהעלותך דף קל"ב בארוכה). וידוע מספר יצירה כי כל דבר שבעולם ישנו בעולם שנה ונפש, אם כן גם בחינה זו של מועט מחזיק את המרובה יש גם כן בעולם שנה ונפש.

וביארנו במקום אחר, מה שמצינו בשבעת ימי המלואים, וידבר ה' אל משה לאמור, קח את אהרן ואת בניו ואתו וגו', ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד. ויעש משה כאשר צוה ה' אותו, ותקהל העדה אל פתח אהל מועד. ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות (ויקרא ח-א). ובמדרש (ויקרא י-ט) אמר רבי אלעזר כל ישראל ששים רבוא ואת אומר אל פתח אהל מועד, אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה ע"כ. – ויש להבין הלך ידוע כי לא עבד הקב"ה ניסא למנגא, ולמה עשה ה' כן פה בקחת אהרן ובניו. ואם כי מצינו במשנה (אבות ה-ה) שגם זה היתה תמיד במקדש, שהיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים, הלא שם היה לצורך שיוכל כל איש ישראל לבוא לבית ה' ולהשתחוות לפניו ית"ש, ולהתוודות על חטאתו, אבל כאן איזה צורך היה לזה.

אך הענין הוא, דידוע כי כל איש ישראל יש לו נשמה חלק אלפי ממעל, וכמו שנאמר (בראשית ב-ו) ויפח באפיו נשמת חיים. וישנם נשמות פרטיות, ויש נשמות כלליות אשר בו נכללו הרבה בני אדם. וכעין נשמת משה רבינו שהיה כלול בו הכלל ישראל כולו. וכמו שאמרו במדרש (שהש"ר א-טו) ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרם אחד וכו', זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, הה"ד (שמות טו-א) אז ישיר משה ובני ישראל וכו' ע"ש. וכמו כן שבט לוי כולו כלול בהם נשמות שאר שבטי י-ה, והני כהני שלוחי דידן נינהו, וזו משפטיך לעקב ותורתך לישראל. וכאשר בא קרח וטען, רב לכם, כל כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשא על קהל ה'. השיב משה, בוקר וידוע ה' את אשר לו וגו', כי אף על פי שבאמת כולם קדושים, מכל מקום בחר ה' בנשמה כללית שיעשה העבודה בבית ה'.

ודבר זה יתברר ממה שאנו רואים כי ישנו מקום שהמועט מחזיק את המרובה, נוכל להשיג כי כן הוא גם בנפש, ישנם נשמות שהמה כמועטים המחזיקים נשמות מרובים, והמה נבחרו להיות הכהנים בבית ה'. ועל כן בא הצייון קח את אהרן ואת בניו אתו, קחנו בדברים ומשכחו, שלא יהא בוש וירא מלגשת, כי אין זה ממעלתו הפרטית אלא

מצד שנשמתו כוללת נשמות רבות. ולכן את כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, וירא כי יש בעולם ענין שהחזיק מועט את המרובה, וממילא ישכילו שכן הוא גם בנפש. ויעש משה כאשר צוה ה' אותו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד, וראו כולם עין בעין שהמועט החזיק את המרובה. ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות, וברש"י דברים שתראו שאני עושה לפניכם, שאתם רואים כי המועט מחזיק את המרובה, זה צוני ה' לעשות כעת בהמינוי של אהרן ובניו, כי גם המה הם נשמות שמחזיקין את הכלל ישראל, ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה.

וזאת היתה מעלתו של אהרן הכהן יותר מכל אנשי דורו, שנבחר להיות הכהן גדול, מפני שנשמתו היתה כוללת כל נשמות ישראל, דוגמת נשמת משה רבינו, כי משה ואהרן שקולין כאחד (שהש"ר ד-ה). ובעבודת אהרן כלול בו נשמות כל ישראל שמתעלץ בעבודתו. אבל קרח שפשע בתורה שבעל פה, וגם התורה עצמה לא מחוקת רק פשוטו של מקרא, אם כן גם בנפש ליכא ענין זה, וכל העדה כולם קדושים, ואין חילוק בין אהרן לכל אחיו בני ישראל, ומדוע תתנשא על קהל ה'.

אמנם באמת יש עוד מעלה נפלאה באהרן הכהן יותר מכל העדה, ומתחלה נקדים לבאר בפרשתנו, שצוה ה', קח מאתם מטה מטה לבית אב וגו', והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל וגו', ויהי ממחרת וגו' והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, ויוצא פרח ויציץ ציץ ויגמול שקדים (ז-ז). ויש להבין למה בחר ה' בנס כזה דייקא, שהמטה של אהרן יפרח, הלא כמה דרכים למקום להודיע שהוא בחר באהרן. ובבעל המורים כתב, יפרח ד' במסורה, מטהו יפרח, ואידך צדיק כתמר יפרח (תהלים צב-ג), יפרח כשושנה ויהי כזית הודו (הושע יד-ו), יפרח בימיו צדיק (תהלים עב-ז). וצריך ביאור הכוונה בזה.

ונראה כי מצינו בחנוכת המשכן, שעירבב ה' שמחתו של אהרן במות נדב ואביהוא, שאמר עליהם משה, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך (רש"י ויקרא ג-י). ומספר הכתוב על אהרן, וידום אהרן (ג-י). ויש להבין למה כתבה התורה לשון דממה ולא לשון של שתיקה. וכתב בספר מאיר עיני חכמים (מהדו"ה) כי מצינו הבריאה כולה נחלקה לד' חלקים, דומם צומח חי מדבר, המדבר כשמזערים אותו הוא מתקומם נגד המזערו לשלם לו כמפעלו. והחי כשמזערים אותו על פי רוב אינו מתקומם נגד המזערו, אלא צועק מכאבו ובורח להנצל מן הצער. הצומח כאשר לוחצים אותו או חותכים אותו אין בידו לצעוק ולא לברוח, אלא צורתו משתנה ורואים כי נתקלקל ונשתנה צורתו. מה שאין כן הדומם כשדוחקים אותו וחותכים אותו לא ניכר שום שנוי בצורתו, האבן ישאר אבן כשהיה, ואין שנוי בעצם תוארו. ועל כן נאמר וידם אהרן, שנעשה כמו דומם בעת שקרהו האסון הנורא במות שני בניו, אפילו צורתו לא נשתנה, וגם מחשבותיו והרגשותיו היו כבראשונה כי לא נתרנו ממשפט ה', כי ידע כי צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו עכ"ד.

ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא וכו', פתח ואמר (דניאל ג-לג) אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותיה מלכות עלם וגו'. אמר רבי יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שחוק ממויא, שאלמלא בא מלאך וסמרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. וברש"י שהיה משבחו שבחות נאות יותר מדוד, ואילו אמרן, הקב"ה היה נוטה אחריהם יותר מאחרי השירות שעשה דוד ע"כ. ולכאורה הדברים תמוהים, אם זכה נבוכדנאצר לשור ולהודות לה', למה מגיע לו שיבא מלאך לסמור על פיו, כדי שלא יגנה השירות של דוד, הלא ה' לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ואם שירותיו נעימים יותר לפניו משירות של דוד, אם כן מגיע לו שיעלה יותר על דוד.

וְשִׁמְעֵתִי לפרש בזה, כמדומה בשם הרד"ק מקאצק ז"ע, כי מעלת חשיבותו של זמירות דוד המלך יותר מזמירות נבוכדנאצר הרשע, כי נבוכדנאצר היה אז במלא גדלו ותפארתו, לא נחסר ממנו כל מה שעניו חמדו. הוא היה מהשליטה שמלכו בכיפה (מגילה יא:), ומלך מסוף העולם ועוד סופו, ואפילו בעופות משל, שאפילו עוף לא היה לפתוח פיו חוץ מרשותו (פרקי דר"א פרק י"א). וכינם כל ממונו של עולם (פתחתא איכה ה). ואיזה חידוש שמודה ומשבח לה' על כל המוב שעשה לו, ומי לא ימלא פיו שירות ותשבחות במצב כזה. אמנם דוד מלך ישראל אשר היה מעונה כל ימיו, נרדף משאול המלך ושוב נרדף מכנו אבשלום, עד שהוצרך לברוח מביתו, והיה נע ונד במדבריות ובמערות, ואף על פי כן היה פיו מלא שירה לה', מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו (תהלים ג-א), גם בהיותו בורח בשעה שהחרב הונח על צורא, היה אומר מזמור בשיר וקול תודה, בודאי שזמירות כאלו חשובים מאד למעלה.

וְלִבְנֵי רצה המלאך לנסות את נבוכדנאצר, ובא וסמרו, דבר אשר לא הורגל בו נבוכדנאצר מעולם, שיסמרו אותו על פניו, ומעתה נראה אם שוב יאמר שירה, ותיכף נסתם פיו, כי רשע לא יוכל לומר שירה בעת שמקבל סמירה על פניו, ואז ראו כי אי אפשר לגנות שירות של דוד, כי הוא אומר שירה גם בעת שמקבל סמירה אחר סמירה, צרה אחר צרה, הוא לא עומד מלומר שיר ושבחה ע"כ.

וּבְהִיּוֹת כי עבודת הכהנים הוא לכפר על בני ישראל, ויבוא זכאי וכפר על החייב, על כן נבחר אהרן לכהונה, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחמא, אמנם חז"ל (ראש השנה יז) אמרו, כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר (מיכה ז-יח) נושא עון ועובר על פשע, למו נושא עון למו שעובר על פשע ע"ש. ואהרן הכהן שמסלק הרגשותיו עד שהוא כדומם, הרי ודאי מעבירין לו על כל פשעיו, ועומד תמיד בבחינת זכאי לכפר על בני ישראל.

הרי לנו גדול מעלתו של אהרן, שהמית כל הרגשותיו העצמיים, עד שנעשה כדומם, להתרצות רק במה שה' רוצה, ולא איכפת ליה כלל צורכי גופו האישית. ומדריגה זו היתה אתו עמו עוד במצרים, כאשר נתעלה משה אחיו הקטן להיות נביא ה', אמר ה' למשה, הנה הוא יוצא לקראתך, וראך ושמת בלבו (שמות ד-ד). וברש"י לא כשאתה סבור שהוא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה ע"כ. ולמדריגה נשגבה כזו אין דומה לו בתוך הכלל ישראל, ובשכר וראך ושמת בלבו, זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב (שבת קל"ט).

וּמִשָּׁה אמר לקרח, ואהרן מה הוא כי תלינו עליו (ש"א), והיינו כי בכל המחלוקת של עדת קרח על כהונתו של אהרן, לא מצינו אף דיבור קל שישב אהרן על אמרותיהם, כי זכה למדת ההשתוות, לא איכפת ליה, הן אם הוא כהן או לאו, ואין לפניו שום תשוקה רק לעשות רצון קונו. וזהו שאמר, 'ואהרן מה הוא', אם תרצו לדע מהותו של אהרן מה הוא, ובמה גדלה מעלתו על שאר בני אדם, זאת תוכלו לראות 'כי תלינו עליו', ממה שאתם מלינים עליו, ותתבוננו בהנהגתו איך בולם פיו בשעת מריבה, מזה עצמו תוכלו להבין את אהרן מה הוא.

וַיֵּצֵא כן כאשר היו ישראל מלינים על כהונתו של אהרן, רצה ה' להודיע לבני ישראל גדול מעלתו, וצוה לכולם ליבקח מטה דומם, ונתן ה' בו חיות, ויוצא פרח ויצין ציץ, שזהו דוגמת עצם מהותו של אהרן, דומם שיש חיות, והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, אני בוחר באדם כזה שהוא במדריגה זו, שיוכל לשלום על עצמו להיות כדומם עם חיות.

וַיֵּצֵא זה בא המסורה, צדיק כתמר יפרח, וכמאמרם (סוכה מה:): מה תמר זה אין לו אלא לב אחד, אף הצדיק שבחר בו ה' הוא רק מי שאין לו שום הרגש בהלב, אלא לב אחד לאביו שבשמים. ואמר עוד, יפרח כשושנה ויהי כזית הודו, כי הנביא (ירמיה יא-טז) אומר, זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, ואמרו במדרש (שמו"ר לו-א) הזית הזה מגרגרין אותו, חובטין אותו, ונותנין אותו במטחן ומזחנן אותו, ומביאין אבנים, ואחר כך גותנין את שומנן ע"ש. והודו של הצדיק ניכר כאשר הוא כזית, שמצבו מרודה כזית, וחובטין אותו, והוא בולם את פיו ומקבל הכל באהבה, והצדיק יפרח כשושנה ויהי כזית הודו, כאשר מתנהגים עמו מן השמים כזית או ניכר הודו, ויפרח בימיו צדיק. ובמדריגה זו היה אהרן המובחר שבאנשים, אשר לא כן קרח נתקנא על נשיאותו של אליצפן (רש"י טו-א), ורצה כהונה גדולה (רש"י טו-ז), ולא היה כמטה דומם עם חיות.

וַמָּדָה נעים להסמך לזה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צב). בשעה שהפיל נבוכדנאצר חגניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה

בסעודה שלישית פרשת חקת תשע"א לפ"ק בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווייען - לאק שעלדריק

לא האמנתם כי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם (ב-ח). והדקדוקים בפרשה זו מרובים, כי

קח את המטה והקהל את העדה ואהרן אחיך, ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו', ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען

לא מבואר להדיא בכתובים מה היה חטאו של משה בזה. וברש"י (כ-יא) פירש, שלא צוה המקום להכותו, אלא ודברתם אל הסלע ע"ש. ובאבן עזרא כתב, שהקפדת ה' היתה על שאמר לבני א-ל חי, שמעו נא המורים, ואין ראוי לאיש חסיד לתעב ולזלזל בבני אברהם יצחק ויעקב ע"ש. ובבעל המורים כתב, שה' צוה עליו להקהל את 'העדה', אלו המהורים הגדולים שבעדה, והוא לא עשה כן, אלא ויקהילו משה ואהרן את הקהל (כ-י), גדולים וקטנים ע"כ. ונראה כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, והכל עולים בקנה אחד.

ג להבין מה שאמר להם משה בלשון תמיה, שמעו נא המורים המן הסלע הוזה נוציא לכם מים (כ-י). וכתב הרמב"ן חלילה חלילה שיהיה התימה למניעות, כי משה רבינו הנאמן בכל בית ה' לא יפלא ממנו כל דבר מה' וכו' ע"ש. וברש"י פירש, שלא היו מכירין את הסלע, והיו ישראל אומרים להם, מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים, לכך אמר להם המורים, סרבנים, לשון יוני שומים, מורים את מוריהם, המן הסלע הוזה שלא נצמיינו עליו נוציא לכם מים (תנחומא ט) ע"ש. – וגם להבין אם נצמזה משה רק לדבר אל הסלע ולא להכותו, למה אמר לו ה' קח את המטה, שאינו צריך לו להוצאת המים מן הסלע.

ונראה כי במדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ט), והנהגת ה' למעלה עם בני אדם, הוא כפי מדתם שהם מתנהגים למטה, ובאתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא. וכמו שאמרו חז"ל (ראש השנה יז) דרב הונא בריה דרב יהושע חלש וכו', לסוף איתפח [נתרפא] וכו', אמר להו אין הכי הוי [מיתה נקנסה עליו], ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה [אינו עומד במדותיו], לא תוקמו בהדיה [לא תדקדקו אחריו], שנאמר (מיכה ז-יח) נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון לעובר על פשע ע"ש. וזהו הענין שמצינו (תענית כה): מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו וכו', ומיד נענה, כסבורים העם שזה גדול מזה, יצאת בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו ע"ש. והיינו דבזה עורר מדתו למעלה, שגם הקב"ה יעביר על מדותיו, ולא ידקדק במעשה בני אדם, ויוריד להם מים.

ועל דרך זה פירש בבני יששכר (מאמר כסלו אות ד-מא) בפרשתנו, זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמור (ט-ב), שעל ידי החוקים שישראל מקיימים בלי מעם, מעוררים למעלה שיעשה עמנו טובות וחסדים גם בלי מעם, ובעת שיקמרגו למעלה על ישראל, ישיב ה' שהוא מודד להן כמדדתם, שגם הם עושים דברים שאין מובנים במעם ודעת. וזהו זאת חקת התורה אשר צוה ה', הסיבה שנתן ה' לנו חוקים בלי מעם, הוא 'לאמור', שיוכל לומר זאת להמקמריגים, כשם שישראל מקיימים חוקים בלי מעם, גם אני אשפיע להם טובות וחסדים בלי מעם ע"כ. ופירשו בזה (בפז"ט ל"ה) באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד לייעקב דבר חוק ומשפט, שגם הם מקיימים מצות בלי מעם, ועל ידי זה יצדקו במשפט.

והנה כח הדיבור בהצדיק גדול מאד, ועושה רושם עז למעלה שיתקבלו דיבוריו, ולהמשיך טוב וחסד למטה לבני אדם, ועל דרך שאמרו (מועד קטן מז) צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר וצדיק מבטלו. אמנם זה מועיל רק לאותן בני אדם שהם גם בן מטין אוניהם לשמוע ולקבל דברי הצדיק, או במדה שמווד מודדין לו, שגם למעלה ישמעו את קולם, לא כן אותן שהם סרבנים ואינם מקבלים מרות. או אפילו הם מקבלים מרות, אבל בגבול, לא הכל הם מקבלים אלא מה שהם מבינים בשכלם, אבל כשדעתם שונה אז הם מורים את מוריהם, ואינם מטין אוניהם לשמוע, או מודדים להם כמדדתם, וחסר האתערותא דלתתא שלמעלה ימו אוזן לקבל ולשמוע מהצדיקים מה שהם מבקשים.

ועל זה אמר הכתוב, וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל וגו', לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל-ב), והיינו שמשוה דיבר לבני ישראל אודות ראשי המטות, זה הדבר אשר צוה ה', לא יחל דברו, אם אתם לא תחללו את דברו של ראשי המטות, או ככל היוצא מפיו יעשה, גם ה' יעשה ככל היוצא מפיו.

ובזה נבוא אל המכות, כי הן אמת אם לא היו נקהלים שם אלא חשובי העדה, שלא מחללים דברי משה רבם, בודאי שהיה משה מדבר אל הסלע ונותן מימיו, דכיון שהם מטין אוניהם לדבריו, יעוררו כמדדתם שגם הסלע יטה אזנו לשמוע להוציא מימיו, אבל כיון שטעה בדברי ה' והקהיל את כל הקהל, אשר בתוכם היו גם המורים, מקצתם סרבנים, ומקצתם מורים את מוריהם, לא הרגיש עוז משה בנפשו שיתקבל דיבורו, ואז תהיה החילול השם גדול, שיתברר לכל ירדת מצבם של ישראל, שלפי מדתם לא מועיל דיבורו של משה. על כן אמר להם שמעו נא המורים, אם אתם סרבנים ומורים את מוריהם, המן הסלע הוזה נוציא לכם מים, מה יועיל דיבורי אל הסלע, אם אתם לא שומעים את דברי, ולכן יורם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים, ויצאו מים רבים, שכח המטה האלקים יועיל להוציא המים. וכל הפעמים עולות בקנה אחת, שעל ידי שהיו בנייהם גם מורים, לכן לא היה יכול להוציא המים בדיבור, אלא בהמטה האלקים.

אמנם ה' הקפיד על משה על מה שזלזל בישראל ופסק עליהם דינם שהם מורים וסרבנים, כי הגם שבחיצוניות יתכן שהדברים מראים כן, מכל מקום בפנימיותם ישראל קדושים ואין הם סרבנים, אלא שלפעמים אין בידם להוציא מן הכח אל הפועל את פנימיותם, וכמו שאמר הכתוב (שיר א-ה) שחורה אני ונאווה, ובמדד רבה שחורה אני מבחויץ ונאווה אני מבפנים, ואל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש, אין השחרות אלא בחיצוניות, אבל נאווה אני מבפנים. ואם היה משה מדבר אל הסלע, והיה הסלע מוציא מימיו בדיבור בעלמא לסרבנים הללו, אז היה מתקדש שם ה' לעיני בני ישראל, שבפנימיותם הם קודש לה', ודבר זה נחסר כעת במה שהכה את הסלע, ועל זה נענשו.

ובזה נבוא לבאר מה שאמר ה' למשה, קח את המטה והקהל את העדה, והוא בהקדם לבאר מה שמצינו במשה בעת ששלחו

ועל פי דרכו יש להוסיף עוד, כי הנה במלקות מצינו שאמר הכתוב (דברים כה-ג) ארבעים יכנו, ואתו רבנו ובצרי חדא (מכות כב): ופירושו המפרשים דמבואר ברמב"ן שם במעם מלקות ארבעים, לפי שיצירת הולד הוא בארבעים יום, ובהחמא גרם מיתה לעצמו שנוצר בארבעים יום (תנחומא ישן במדבר כה) ע"כ. וכתב באר"ן צבי (שם) דלכן אתו רבנו ובצרו חדא, כי החכמים ידעו שגם כאשר ישראל חומא, אינו החמא בשלימות, כי נשאר בו נקודה פנימית שלא נפגמה בהחמא, ולכן בצרוהו חדא ע"ש. והוא על דרך מה שפירש בבניה לעתים הכתוב (תהלים לח-ה) ה' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתר, הן אמת שכל תאוותי הגופניים גלויים לפניך, איך שכורע בך תחת חומרו, אבל אנחתי שיש לי בשעת החמא, גם זה לא נסתר ממך, ואין החמא בשלימות בכל לב.

ולכן כאשר דיבר משה סרה על ישראל באמרו והן לא יאמינו, שדן אותם כפי מראיתם מבחוץ, שהיו ישראל אז ערום ועריה, אמר לו ה', מ' זה בידך, תתבונן במה שצויתי ארבעים יכנו, אבל לאמיתו בוצרין חדא מפני שנאודה אני מבפנים, ויש נקודה בכל ישראל שלא נפגמה, ומתגלה זאת בעת נסיון של שמד, וממטה זו יש ללקות אותך שאמרת כן על ישראל.

והנה בחמא זה נכשל משה רבינו עוד הפעם ארבעים שנה לאחריו במי מריבה, שהיה דן אותם כמורים, ומוזה בא לכלל מעות להכות את הסלע ולא לדבר אליו, על כן הקדים לו ה' קח את המטה והקהל את העדה, תקח עמך את המטה הזאת שהיה בידך ביציאתם ממצרים, שהמטה הזה נהפכה לנחש בשביל שדנת את ישראל כפי חיצוניותם ולא לפי פנימיותם, וכזה תתעורר לזכור שלא תכשל בזה עוד הפעם.

ולכן ה' יודע העתידות אמר אז למשה במצרים, מ' זה בידך, וכמו שפירש הבעל המורים, ש"ב שבמי י-ה תנהיג אותם רק מ' שנה, כי החמא הזה שנכשלת בו כעת, תכשל בו גם במי מריבה, ואז תענש שלא תכניס אותם לארץ, ולא תנהיג אותם רק מ' שנה במדבר. וזהו עתה תראה אשר אעשה לפרעה, ולא העשוי לו' אומות, כי השקפה זו שיש לך עתה על ישראל לדונם כפי חיצוניותם, 'זהו' לא יאמינו לי, הם יגרמו ברבות הימים, שיאמר לך ה' 'הן קרבו ימך למות (דברים לא-ד), וכראיתא בילקוט (סימן תקמא) אמר לו הקב"ה אין אתה זכור בשעה שאמרת, הן לא יאמינו לי, הוי הן קרבו ימך ע"כ.

ה' להוציא את ישראל ממצרים, ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה', ויאמר אליו ה' מה זה בידך, ויאמר מטה, ויאמר השליכהו ארצה, וישליכהו ארצה ויהי לנחש (שמות ד-א). וברש"י רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל באמרו לא יאמינו לי, ותפש אומנתו של נחש (שמו"ר ג-יב) ע"כ. והנה הקרי הוא 'מה זה' בידך, והכתיב היא 'מזה' בתיבה אחת, וברש"י לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים (שם) ע"כ. ובבעל המורים כתב, קרינן מה זה וכתוב מזה, מ'זה, שהמטה היתה מ' סאה משקלו (שמו"ר ה-ג). דבר אחר מ' שנה יהיו ז'ה, פירוש י"ב שבטים, בידך ע"כ. ויש להבין לאיזה צורך נרמז זה כאן. וגם להבין מה שאמר לו אז ה' במצרים, עתה תראה אשר אעשה לפרעה (שמות ו-א), העשוי לפרעה עתה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ (שמו"ר ה-כב) ע"כ. והיא פליאה שרימו לו אז, שיחמא במי מריבה, ויענש שלא יביא את העם אל הארץ.

ונראה על פי מה שכתב באבן שלמה בפרשתנו (אות יב) לבאר מה שאמר משה, והן לא יאמינו לי, כי ישראל היו משוקעים במזמאת מצרים, וכמו שנאמר ואת ערום ועריה (יחזקאל מז-ו), ושר של מצרים טוען מה נשתנו אלו מאלו (ילקוט רמז רלד), על כן סבר משה שגם פנימיותם נשחת, ולא יאמינו לדבריו ויאמרו לא נראה אליך ה'. אבל באמת ישראל במצרים היה נאודה מבפנים, והנקודה הפנימית אינו מכיר רק הבורא בלבד, כי הוא יודע תעלומות לב, ובוחן לבבות ביום דין, על כן חרה לו על משה שחשדם שלא יאמינו.

וכתב עוד, דדבר זה אנו רואים גם בפרשת פרה אדומה, דכתיב ומוזה מי הגדה יכבם בגדיו (יש-כא), ופשטות הלשון מורה שהמוזה הוא טמא, אמנם ברש"י כתב, רבותינו אמרו (יומא יד) שהמוזה מהור, ופסוק זה מלמד שהנושא מי חמאת טמא מומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, וזה שהוציאו בלשון מזה, לומר לך שאין מטמאין עד שיהא בו שיעור הזאה ע"כ. ואם כן מתיבת 'מזה' דפרשת פרה אדומה יש ראייה דלא אולינן בתר פשטות הנראה מבחוץ דהמוזה טמא, אלא המוזה מהור, כמו שגילתה תורה שבעל פה הוא פנימיות של התורה שבכתב. ועל כן אמר לו ה' 'מזה' בתיבה אחת, כי בתיבה זו רומז לו ה' דגם בישראל אולינן בתר הפנימיות, ותוכם מוב מאמינים בני מאמינים ע"כ.

<p>לעילוי נשמת מרת פייגא שרה ב"ד משה ע"ה נפטר ה' תמוז תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה נתגרב ע"י בנה הר"ר אהרן ווייסבערג הי"ו</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם יצחק גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם חיים שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן יצחק דוד נ"ו למול טוב</p>	
<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' דוד כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם שמחה שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שלמה ברוך בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' מנחם דוד גרינשפאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 718.387.5770